

GRECSÓ KRISZTIÁN

Messze szakadna

(Mellettem elférsz)

„Mert nem szeretném, ha messze szakadna tőlem.”

Mikszáth Kálmán

Késő ős van, vöröslök a gyár felé süllyedő határ, az ipari kéményeken ömlik a füst, és reggelre néha már olyan hűvös van, hogy gőzölög a mütavak áztatóvize. Sadi a Kleinék szatócsboltjában segéd, sokat tanul, imádja az anyagokat, kedvence a zorszett, a necc, a taft, a zsenília, jaquard, de már megvan a fegyelme az egyszerűbbek tiszteletéhez is: pamut, lenvászon, karton, kékfestő, nemez, velúr – ez is mind kedvére való. Ruhákat mutat a holtfáradt Benedeknek, aki napszámból jön, a Károlyi birtokra jár, Sadi anyja minden vásznát az asztalra teríti, tiszta kézzel simogatja végig, mintha törődni kéne a szövetek lelkével. Kémlelően a barátjára néz, előveszi a kedvencét, olyan féltéssel hajtja szét, mintha bántalom érhetné, *simogasd meg*, mondja Benedeknek, aki már régóta nem figyel, a kelmékről szóló fejtegetés legelején kinn maradt a tekintete, az utcai ablak előtt idegenek hajtanak el, és éppen ekkor benéz valaki. Benedek megismeri, az atya az, Benedek bólint, de a pap valamért nem fogadja a köszönését, idegenül fintorog. Benedek ettől megriad, közben valami zavaró ismétlődés üti meg a fülét. Sadi harmadszorra is arra kéri, érintse meg ezt a csodálatos anyagot, és ekkor Benedek odanéz, az az értetlenség van a szemében, ami a papéban volt az imént, meglátja Sadi mozdulatát, ahogy a fiú összezárt lábbal, csípőből dől előre, mosolyog, szélesen, de már fáradtan, másodpercek óta várja, hogy a barátja rá figyeljen. A széthúzott mosoly bemerevedik, őszinteségét csak az mutatja, hogy korábban olyan szélesre volt húzva, de inkább olyan, mintha kín, fájdalom és féltékenység szülte volna. És ott a kellemkedő mozdulat: ahogy kínálta a szövetet – az is megdermedt. Mintha Benedek csak most vette volna észre, milyen kifacsart, természetellenesen hajlékony Sadi teste, és milyen szemérmellenül képes összefacsarni saját magát: húsos hasát, úszógumiját – és ha ennyire össze van zárva a lába –, valahová a heréjét is begyúri. Benedek magától talán észre sem vette volna ezt az egészet, Sadi régóta rajongott a ruhákért, és mindig ilyen különös teátrálisággal mutogatta, de most a pap fintora volt a fejében, és valami őt is taszította ebben a mozdulatban, és a helyzetben is. Már megint nem tartottak a többiekkel, itthon nézegetik a kelméket, ugyanazokat, mint legutóbb, hiszen Sadi szülei is szegények – honnan lenne új anyag a házban?

Harmincegy nyara van, fullasztóan forró július, még este, munka után is remeg a futóvíz a földes telepi utcákon, és a munkások kinn ülnek a házak előtt, Sadi és Benedek elhatározzák, hogy lemennek fürdeni a halott vizekhez, a hűtőtavakhoz, az uradalom szélén, a gróf Károlyi birtokának földjéből föltört a termálvíz, és szabadon ömlik, a buzgár közelében forró, de messze elfolyik. A gépállomás körül már

bírja a bőr. Benedek imádja a termál szagát, mintha az a víz ápolná, védené a lelket. Benedek öccse, Márton velük megy, és kivételesen a bátyjuk, Ignác is hazajött Szegedről. A gépállomás oldalában egy akácerdő takarja a vizet, ide járnak fürdeni a fűrésztelep lányai is, meg a rakodók a vasútról, meglesik a fás lányokat, aztán rájuk rontanak. Benedek azt hiszi, sokan lesznek a víznél, de csak ők vannak, a három testvér, meg Sadi. Gatyára vetkőznek, de Ignác kiröhögi őket, a legidősebb fiú nem tűr ellentmondást, acélos hangon beszél, és most, hogy sokáig távol volt, a szavai, a hangsúlyai is idegenek. *Anyámasszony katonái!* Tudja, hogy az öccseit így nevezik a telepen, hogy Márton a lányok játszós babája, Benedek meg papnak készül, és ez a kövér, nyámnyila Sadi az egyetlen barátja – micsoda fából faragták ezeket a fiúkat? Rájuk parancsol, meztelenül kell fürdőzniük. Sadi félős és ügyetlen, percenként elismétli, hogy nem tud úszni, neki vigyáznia kell, de a víz derékig ér, nincs mire vigyázni. A gépállomáson elhallgatnak a gőzgépek, az akácós zúg, késő délutánra föltámadt a szél, a távolból a makói gőzös dudál, füstje fölszáll az akácok fölé, de nem oszlik el a levegőben, mint a gyár füstje. Ignác kitalálja, hogy fogózzanak, a szabály egészen egyszerű: érintésre cserélnek. Először Ignác vállalja magára a kergetést, a három legény szinte gyerekké változik, habzik mögöttük a víz, száll a permet, ahogy menekülnek előre. Ignác Benedeket veszi üldözőbe, Márton elhasal, prűszköl, iszik a fojtós vízből, de Ignác kitartó kopó, nem adja föl, Benedeket üldözi, aki jajgat, kiabál, érzi a veszét. A bátyja be is éri hamar. Benedek Sadira hajt rá, ő a legkönnyebb célpont, alacsony, és bizonyos, hogy ő fut a legügyetlenebbül. Sadi valóban lassú, de néhány lépés alatt azért nem lehet utolérni. Benedek meglepődik önmagán: milyen ingerülten várja, hogy utolérje végre, szinte azt érzi, hogy Sadinak kötelessége lenne azonnal megadni magát, essen el, ő különben is annyival fürgébb, mint ez a kövér gyerek – miért nem éri utol rögvest? Sadi ügyesen manőverezik, kihozza Benedeket a sodrából, Ignác és Márton csak állnak egymás mellett, nézik a különös párharcot, Benedek dühös, elszánt, mintha az élete múlna rajta, hogy néhány lépésen belül megszabaduljon a fogó szerepétől. Sadi viszont boldog, folyton hátrafelé néz, kacintgat és nevet, annyira önfeledten, hogy Márton és Ignác egy pillanatra összenéznek, nem szólnak, csak mikor Sadi elesik, és Benedek végre utoléri, akkor suttog el valamit a legidősebb fiú. Márton nem érti, mit mond, azt figyel, hogy Sadi most is Benedekre nevet, és Mártonban fölmerül, hogy így semmi értelme a játéknak, nem gondolja végig, hogy miért nincs, csak érzi, hogy valami nem tiszta. A fogóságnak nem lehet ennyire örülni. Aztán látja Sadi kezét, pontosabban először a Benedekét, a fogóét, ahogy megérinti Sadi vállát, és azt kiáltja, *te vagy az*, és miközben ezt Sadi kacagva tudomásul veszi, odakap. Illetve egészen finoman, odanyúl, megérinti, Benedek kezére rakja az övét. Ezt látja Márton, és ő nem gondol semmit, csak azt, hogy így nincs értelme fogózni, ő egy tiszta, egyszerű lélek, és nem gondol a jelenetről többet, mint amennyit magától jelent, és igazából nem is érti a bátyját, hogy miért ismétli el még egyszer, most már hangosabban, jól érthetően, amit valószínűleg az imént is mondott. *Ez a gyerek nem normális!*

A fogózásnak vége, még egy darabig fürdőznek, egyre haragosabban zúg az akácós, a gépállomáson és a fűrész-telepen már elengedték a komondorokat, alkonyodik, Ignác kimegy, hogy száradjon, Márton és Benedek követik. Sadi nem. Ő csak derékig emelkedik ki a vízből, és hiába parancsol rá Ignác, csak nevet, most nem fölszabadultan, ahogy fogózás közben, hanem kényszeredetten. Márton látja, hogy fél,

és szánja a fiút. Sadi sokkal többet látja, mint a bátyját, őt ismeri, Sadival vannak közös élményei, míg Ignác már kamaszként a lányok után rohant, velük nem törődött, Ignácból csak ezt a kevélységet látta mindig, amivel most is megalázza a barátjukat. Ignác hiába rátart, nem tud mit kezdeni Sadival, vissza nem akar menni, mert vizes lesz, más eszköze meg nincs, a partról próbálja zavarba hozni a fiút. Szapulja, bénának, ostobának nevezi – öltöznek, öltözik a három testvér, és a két kisebbik inkább Sadival maradna, megvárná, míg kijön a vízből, hiszen csak szégyellős, bizonyosan az a baj, Sadinak mindig is ilyen szokatlan dolgai voltak, de ha arrébb mennének, kijönne ő is. Közben Ignác rájuk parancsol, hogy induljanak, Sadi meg, ha így tetszik neki, itt marad a vízben, a félhomályban. Mártonnak öszszeszorul a torka, meglepi, hogy Benedeken nem látszik semmi, hogy őt nem zavarja, hogy itt marad a barátja, lehet, hogy a fogózást nem tudja megbocsátani neki. Nem érti, kegyetlennek gondolja Benedeket is, megáll, nézi a vacogó Sadi, Benedek már elindult, néhány méterrel arrébb áll, csak Márton tétovázik... és ebben a pillanatban megérti Benedeket, mint egy villámcsapás, megrázza a gondolat, és indulna is már sietősen, szaporázza a lépteit, de sajnos késő, hibát hibára halmoz: most meg túl gyorsan akarja elhagyni a helyszínt. Ekkorra Ignác is rájön, hogy éppen azzal tudja zsarolni Sadi, ha marad, mert a fiú szégyenlős, nem mer kijönni a vízből, és ha elindulnak, akkor a kedvére tesz. Ignác felröhög, szinte ugat, a gépállomás kuvaszai fenyegetően felelnek, Ignác leül a partra és mosolyog, *akkor fürdőzzél, kisfiú*, mondja fenyegetően. Benedek Mártonra néz, a fejét rázza, *hogya lehetsz ilyen ostoba?*, suttogja neki, pedig már nem kellene, Márton lelkében így is kés forog. Az ő ügyetlensége hozta lehetetlen helyzetbe Sadi. De mit tehetett volna? Benedek túl profi volt, az a megjátszott érzéketlenség, érdektelenség, ahogy távozni készült, megzavarta, Márton akkor úgy érezte, Sadi csak rá számíthat, hogy ezt a fiút most sorsára hagyták, és mire rájött, hogy éppen a tétovázásával hozza rá a bajt, addigra késő volt. Vagyis már majdnem késő, és akkor meg túl hirtelen indult el, és ez már Ignácnak is gyanús lett, addigra ő is összerakta a kirakó kockáit. Mártonnak sírás szorította el a torkát, hogy éppen a testvérük, a vérük, a család része, aki e szent nevet viseli, tud ilyen sötétben kegyetlen lenni. *Gyertek vissza, nézzük együtt a bénát!*, kiabálja Ignác, és követ, göröngyöt keres, hogy megdobálja. Sadi már vacog, folynak a könnyei, a nap egészen eltűnik a láthatár mögött, Ignác eltalálja a vállát, Sadi megijed, elesik és fuldoklik, csapkod, üvölt, nem bír fölállni, a három fiú egymást nézi, hogy most mi van, Ignác csak röhög, *álljál már föl, te hülye!*, kiabálja, de Sadi nem tud uralkodni az ijedtségén, rohama van, nem gondolkodik, hogy sekély a víz, és csak föl kellene ugrania. A három fiú még mindig tétovázik, Sadi egyre elkeseredettebben kapálózik, már fuldoklik, a sötétben a három tétova fiú sziluettje látszik, és mintha egyre hangosabban zúgna az akác.

A hármás tüdőgyulladást Ignác sem viszi el szárazon, Sadi szülei is óriási perpatvart rendeznek. A telepen mindenfélét rebesgetnek, csak Ignác ruhája volt száraz, csak ő egészséges, ki tudja, mit tett a fiatalokkal. Az idősebbik testvér visszamenekül Szegedre a kurváihoz, a három lázas fiú össze-vissza beszél, nem tudni, mi volt, mire meggyógyulnak nem érdekes az egész. Hogy Márton vagy Benedek ugrott-e hamarabb, nem tudni utólag, és bár lenne jelentősége, kideríthetetlen. Az utolsó pillanatban együtt gázoltak be a vízbe, és emelték ki az akkor már eszméletlen Sadi.

A harmincas évek közepén két fiatal felnőtt cigarettázott a gyár kenderföldjei alatt, a tömbházformára rakott hatalmas boglyák között a lóvasút vékonyka sínje kígyózott, és ők a forgalmat figyelték. Itt különösen sok szamaras vagon járt, a csillék sejtelmes nyikorgását az egész telepen hallani lehetett. Az idegenek napokig nem tudták megszokni, rémülten néztek körbe, hogy mi ez, mintha sírt volna a vas, vagy valahol mélyen az anyagba vágtak volna, és ez a mozdulat, ahogy fölhasad a fém teste, újra és újra megismétlődne. Az idegenek, akik ritkán fordultak meg az uradalomban vagy a telepen – féltették a tüdejüket és különben sem keveredtek a zsellérek és gyári munkások izzadtságszagú világába –, különösen a gépállomás és a kendergyár között nyugtalankodtak. Egyfelől félték a fura nyikorgástól, ami ezen a részen volt a legerősebb, de még ennél is ijesztőbb volt, hogy a telepiek teljesen megszokták a kemény anyagok vinnyogását, a sínkerék sistergését, súrlódását, a csille nyákos kilengését. A gyütt-mentek hiába kérdezték, *mi ez?*, nehezen tudták kideríteni. A telepiek füle megszokta, nem érzékelte a zajt, nem értették a kérdést. A hang belengte a telepet, mint valami nehéz szag. És nehéz szag is volt, persze, egész évben kenderbűz terjengett a telep házai között, a gyár húszméteres kéményei okádták a sűrű füstöt, a műtavak áztatószagát és a halott vizek termálbűzét messzire elvitte a szél... itt a gépállomás fekete füstje, és olajszága szinte éteri illatnak számított. A telepen mindenki érezte, hogy ennél csak szebb, kellemesebb vidékek léteznek, de a gyárban és az állomáson volt munka, és akinek egyik helyen sem jutott, elmehetett az uradalomba, a grófi földekre dolgozni, mióta az öreg gróf rokona nem volt miniszterelnök, többet volt a birtokán.

A kastély messze volt ide, Benedek és Sadi a kenderföldek határán feküdtek, a szamarakat figyelték. Estefelé járt az idő, fáradtak voltak, különösen Benedek, az utóbbi hetekben a gyárban kapott munkát, áztatós volt, nyirkos fájdalom járta át az ízületeit. Élvezte a meleget, és csodálta a szamarakat, hogy másodpercre pontosan tartják a tempót, sohasem tévesztenek. Az egyik éppen szegyig jön elő a boglya takarásából, mikor a teli csille sarka eltűnik a másik mögött, és ez egy órája így megy, soha egyetlen centit sem rontanak, csak mennek ezek a parányi lovak, szomorúan és szorgosan, nem vétik el a lépést. Benedeket kirázta a hideg, még melegített a nap, de már nem volt elég ereje. Arra gondolt, vajon nekik mennyi ideig kelene ezt gyakorolni, hogy Sadival mindig ugyanakkor érjenek vissza az adott pontra. Egy pillanatig szórakoztatta ez a gondolat, megengedő szeretettel nézte a szamarakat, de szinte ugyanebben a pillanatban az egész mechanikus körbejárás dühíteni kezdte, mintha a szamarak őt, az életét gúnyolnák, hogy itt van, helyben jár, nem jut egyről a kettőre, az egész egyházi karriert, a papságot csak emlegeti, de ahhoz sincs elég mersze, hogy belevágjon. Húzta-halasztotta, közben mentek körbe az évek, ahogy a kenderes kisvasút csilléi, ugyanazon a pályán, és ő mintha be lett volna zárva ide, szinte kötelezően Sadival barátkozott. A barátja nem érezte meg Benedek nyugtalanságát, behunyt szemmel élvezte a lemenő nap simogatását, a horizonton lassan eltűnt a nap, *gyönyörű*, suttogta Sadi, nevetnie kellett, olyan boldog volt, várt, míg az utolsó sugár is lassan eltűnik a láthatár alatt, és akkor, egészen ösztönösen Benedek vállára hajtotta a fejét. A két hangulat ennél jobban nem is különbözhetett volna, az aurák feltöltődtek és összeszikkasztak, csupa ellenkező irányú indulat, Benedek haragjában szinte fölhabzott Sadi boldogsága, a két erő kioltotta egymást, fölüvöltöttek, Benedek mérgében, Sadi pedig egyszerűen megrémült,

fölpattantak, ott álltak a mező közepén, hirtelen egészen messzire, másfél méterre egymástól. Benedek az öklét rázta, üvöltött, mert úgy érezte, járomban van, rab-ságban, kényszerpályán, örökre beragadt az élete, Sadi pedig úgy, hogy egyik perc-ről a másikra, minden ok nélkül elvesztette az idillt, és annak a bizalmát, aki a legfontosabb neki a földön. Semmi más nem történt, igazán el sem mesélhető, mert Sadi óvatlan mozdulatát akár a fáradtságnak is be lehetett volna tudni, hallgattak, nézték a lemenő napot, aztán egyszerre fölrobbant minden, ahhoz képest, hogy semmi sem történt, mind a két fiú érezte: valami örökre megváltozott.

Benedek szervezte a bevonulását a papi szemináriumba, a minimális iskolája sem volt meg, de a szerzeti kötelékben laikus testvérnek szívesen fogadták. Ez jóval szerényebb, megalázóbb ajánlat volt, mint amit ő valójában szeretett volna, de a telep illúziójában szépen lassan ő is elringatta magát – se a család, se a telepiek nem értették, nem tudták, mit jelent az, hogy valaki laikus testvér. Sadin kívül mindenki áhítattal hallgatta Benedek történeteit, hogy mit látott és hallott Pannonhalmán, és mikor azt mondta, legközelebb talán haza sem jön, az emberek elismerően bólogtattak, valaki ilyen sokra viszi innen. Elviszi a húrüket a gépállomáson túlra. Sadi esténként sírt, de hetekig tartotta magát, úgy csinált, mintha örülne barátja karrierjének, és Benedek néha el is hitte, hogy Sadi támogatja őt, ilyenkor újra úgy tudott rá nézni, ahogy a csillás este előtt. Ilyenkor nem érezte, hogy Sadi lenne az ő kerékkötője, élete gátja, kudarcra, a jel, hogy helyben jár. Ilyenkor Sadi a régi, támogató, együttérző barát volt.

Egy este elmentek a gyár talponállójába, verejtékszagú munkások és koszos asszonyok támasztották a pultot, vagy ültek a trafók melletti billegős padokon. A krics-miben vizes sört és savanyú csongrádi bort mértek, Benedek sört, Sadi bort kért. Benedeket ismerték a munkások, de Ruhás Sadi nem, ezek a férfiak ritkán jártak a faluban, és még ritkábban Kleinék szatócsboltjában, a finoman öltözött, olajos hajú Sadi nem illett közéjük. Rosszul is érezte magát, nem értette Benedeket, miért mentek oda. A barátja az utóbbi időben úgy viselkedett, mintha nem ismerné őt, vagy nem érdekelné, hogy bántja, mit akar, mire vágyik. Benedek két szutykos arcú, borostás férfival beszélgetett, és Sadi csak állt oldalt, a bor egyre melegebb lett a pohárban és mintha savanyodott volna, Sadi összeszorította a lábát, Benedek nevetett, a munkások is röhögtek, mikor megkérdezte valaki, hogy *miért hoztad ide ezt a kis buzit?* Sadiban ugyanaz az érzés futott végig, mint amikor a termálfvízben állt, és Ignác gonoszán, méltánytalanul bánt vele, Benedekre nézett, hogy védje meg, hogy nem, ő nem buzeráns, de Benedek elfordult, nevetett, mire Sadi letette a poharat, elindult, ki a kocsmából, Benedek fölnevezett a kéményekre, mintha óriási ceruzák lennének, és szürkére mázolnák az eget, *nézd már, hogy rázza a kis seggét*, mondta az egyik munkás, és Benedek odanézett, látta, hogy Sadi egy vonalra lép, nem úgy jár, ahogy egy munkás, ahogy egy telepi férfi – és ebben tényleg volt valami idegesítő.

Sadi leesett lábról. Harminchét júliusa volt, ragyogóan szép és jó szagú nyár, Sadi belázasodott, mozdulni sem bírt, Benedek beköszönt hozzá, mikor az állomásra ment, egy varrott vászonzsákban volt mindene, néhány váltás fehérneműje, ruhája, azt szorongatta, mint valami idegen testet, azt ígérte, majd ír. Sadi a fal felé fordult, két takaró alatt is vacogott, rázta a láz, nem szólt semmit, némán járt a szája, ekkor vallott először szerelmet, ekkor mondta ki, hang nélkül, amit maga előtt is titkolt, ami számára is új hír volt, miközben Benedek felszínesen udvariaskodott, elköszönt, néhány ostoba tréfát mesélt a szüleinek, Sadi suttogott, a fal felé

beszél, zokogott, és azt ismételte, *szeretlek!* Sadi szülei szégyellték a fiukat, nem értették, hogy lehet ennyire elkeseredve, az öreg egyébként sem volt már olyan büszke, hogy a fia kelmékkel dolgozik, nagyon bántotta, hogy így viselkedik. Tudat alatt sejtett valamit, amit talán tüzes vassal sem lehetett volna kiszedni belőle, de most, hogy az ünneplő ruhába öltözött Benedek itt állt a konyhában, és azt ismételte, *nem akar ő zavarni egy beteget,* meg *hogy csak elköszönni jött, mert ki tudja, mikor tér vissza,* a szülőket bántani kezdte valami. Sadi anyja megrémült, mert az ő első, igaz szerelme odaveszett a monarchia háborújában, de azóta tudta, ismerte azt a lángoló érzést, ami képes arra, hogy bedaráljon, eláruljon, eladjon minden mást, hogy súlytalaná, oktalanná, bolonddá tegye az életet. Ő is volt ennyire szerelmes, és most fölismerte a tüneteket. Nem akart róla tudomást venni, hiszen ez nem volt lehetséges. Érezte a levegő vibrálásából, hogy a fia szerelme itt van, hogy a fiának mindjárt megszakad a szíve, ha ők sokáig udvariaskodnak, búcsúzkodnak még Benedekkel, de nem akarta elhinni, mert ilyen mocskosság, természetellenesség, bármilyen szép dolog is a szerelem, az ő családjukban nem fordulhat elő. Sadi szülei sokkal kedvesebbek voltak Benedekkel, mint az indokolt lett volna. Saját gyermeküként búcsúztatták, miközben a fiuk remegett a féltékenységtől és a gyűlöletől, most megvetette, árulónak gondolta Benedeket, amiért elmegy, lenézi a telepet, amiért itt hagyja őt, akinek pedig semmi más nem fontos ebben az életben. Sadi mindenét neki áldozta, azóta, hogy első elemiben, mikor egymás mellé ültette őket a tanító, és ő ránézett, és megérezte, hogy nincs egyedül, mást sem tett, csak Benedeknek élt, ám most ez a hálátlan, alávaló áruló eltöri a szerelmüket. Benedek körbecsókolta Sadi szüleit, odalépett a fiú ágyához, és megérintette a vállát. Csak úgy, a két paplanon keresztül hozzáért. Sadi majdnem felkiáltott, a fájdalom és az öröm olyan hirtelen keveredett el benne, hogy összerándult a szíve, másodpercekig nem dobbant. Benedek elindult, ahogy ment keresztül a telepen, érezte, hogy valami nem tiszta, hibásnak, gonosznak érezte magát, pedig hitte, hogy jól döntött, de a szíve mintha mást mondott volna. A gyár melletti szélső portánál, amelyik fél évszázad múlva egy rövid időre az unokaöccséé lesz, megállt, nézte a kéményeket, a kenderdarálót, ahogy száll, remeg a melegben a szürke füst, és azt kérdezte magától, neki tényleg itt kellett volna megöregednie? Meg kellett volna halnia tüdőbajban negyvenévesen, ahogy a többi telepi férfinak? És a halálos ágyán kellett volna megkérdeznie magától, miért is nem vágott bele, miért nem valósította meg az álmát, hogy szerzetes legyen? A végletes gondolatok persze meghozzák a föloldozást, végignéz a pince mögötti fákon, melyek fél évszázadig még állni fognak, míg az unokaöccse ki nem vágatja őket, és most gyűlöli Sadi, mert az vissza akarja rántani, rabbá, kiszolgáltatottá, játékszerré akarja tenni, de köszöni szépen, ebből nem kér, soha többé nem fog kendert áztatni, erre megesküszik. Ebben az egyben igaza is lesz. Benedek nem dolgozik majd többé az államosított gyárban, sem a szövetkezetben, mely az uradalmi földekre épül, s melybe beolvad majd a gépállomás, a gróf valamennyi háza, a kastélya, a földje, a fűrésztelep és még a termál tavak is, mert a föltörő forró vízzel üvegházakat fűtenek. Benedek fogadalma egy életre szól, a szocialista rendnek ő dolgozni nem fog. Ami viszont a vágyait illeti... azt éppen az őt megtűró rend fogja szétzúzni.